VARGA ISTVÁN

Beth Din a Kúria előtt – A rabbinikus bírósági határozatok megítélése és a közigazgatási perindítási jog relativizálása a magyar állami jogszolgáltatásban

A tanulmány az ortodox zsidóság életében felmerülő egyes kérdések tekintetében kizárólagosan alkalmazandó rabbinikus bíróság (Beth Din) szerepét vizsgálja. Bemutatja a bíróság ítélkezési tevékenységének alapját, hatáskörét, működését, valamint az állami igazásszolgáltatásba való beágyazottságát, mjad külön vizsgálja a hazai viszonyokat. A tanulmány egy konkért jogesetet is megvizsgál, mely leképezi a hazai gyakorlatot e körben és ebből von le következtetéseket az belső egyházi jog és a világi jog, valamint az állami igazságszolgáltatás viszonyára.

Tárgyszavak:
rabbinikus bíróság (Beth Din), ortodox jog, egyházjog, perindítási jog, joggyakorlat,

This study examines the role of the rabbinical court (Beth Din), which has exclusive jurisdiction over certain issues arising in the life of Orthodox Jewry. It presents the basis, jurisdiction and functioning of the court's adjudicative activities, as well as its integration into the state administration of justice and then examines the situation in Hungary. The study also examines a specific legal case that reflects domestic practice in this area and draws conclusions about the relationship between internal church law, secular law and the state administration of justice.

Keywords:
rabbinical court (Beth Din), Orthodox law, church law, standing to sue, legal practice

Tóth Ádámnak, a kultúra, a világra-nyitottság, a történelmi tudatosság, a kulturális tartalommal átszőtt tényleges és folyamatosan fejlesztett idegennyelv-tudás, és az általa oly hosszú időn át fáradtságot nem ismerő módon képviselt hivatásrend iránt elkötelezett barátnak.

A rabbinikus bíróság (Beth Din) szerepe az orthodox izraelita igazságszolgáltatásban

A világ orthodox zsidóságának életében, nem utolsó sorban személyállapoti, öröklési, vallási szervezeti és hitéleti összefüggésben felmerülő jogviták eldöntése terén a rabbinikus bíróságok – kizárólagos eljárási jogosultságuk és az azt felerősítő, az állami igazságszolgáltatáshoz fordulást kifejezetten tiltó szabály[1] okán – kiemelt szerepet játszanak. Az említett jogterületek mellett különösen is az egyes autonóm orthodox közösségek belső, szervezeti jogvitás ügyeiben a saját rabbijaiké, illetve rabbinikus bíróságaiké a döntő szó. Az orthodox zsidó irányzatokat egyebek mellett éppen a rabbik zsidó vallásjogban [*halakha*] való jártassága, döntnöki-bírói szerepe és rabbinikus bíróságaik igazságszolgáltatási súlya különbözteti meg a nem-orthodox irányzatoktól. Az orthodox közösségek életében – különösen egy-egy olyan államban, ahol az ottani történelmi meghatározottság okán a közösség tagjai kis számban vannak jelen – nem példa nélküli ugyanakkor az sem, ha egy hitközségben átmenetileg nincs megfelelő jártasságú rabbi vagy rabbinikus bíróság. Ilyen esetben az adott hitközség illetőleg annak a jogvitában érintett tagjai maguk dönthetik el, hogy milyen, vallási identitásuknak megfelelő, külső – gyakran máshol, államhatárok szempontjából külföldön székelő – rabbinikus bírósághoz fordulnak jogszolgáltatásért.[2] Az utóbbi években visszatérően ez volt a helyzet a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség (MAOIH) életében, így a jelen tanulmányban példaként tárgyalt ügy alapjául fekvő egyházi szervezeti jogvitában is.

A rabbinikus bíróságok ítélkezésének alapja a talmudi hagyomány és a későbbi rabbinikus kódex-irodalom, így mindenekelőtt a Shulchan Arukh kódex Choshen Mishpat része, ennek kommentátorai, valamint a máig művelt és folyamatosan szervesülő esetjogi irodalom. A világon mindenhol ugyanezen kiterjedt kódex- és precedens-jogi forrásanyag alapján ítélkeznek a rabbik, illetve rabbinikus bíróságok, ám ezen források használatában és értelmezésében nagy önállósággal járnak el.[3]

1 Shulchan Arukh, Choshen Mishpat 26.1. (And whosoever appears for trial before them is considered a wicked person and is as though he blashphemed, reproached and rebelled against the Law of Moses.)

2 A legjelentősebb ilyen, az orthodox vallási irányzatok körében kiemelt tekintélynek örvendő és ennek megfelelően kiemelt ítélkezési vonzerővel rendelkező *beth din* a jeruzsálemi székhelyű Ha-Eda ha-Haredit, amely az itt tárgyalandó ügyben is szerepet kapott.

3 A tényleges, érvényesülő joggyakorlatról lényegében elsőkézből csak a beth din-ekben eljáró rabbikkal való beszélgetés képes tájékoztatást adni, ahogyan az a jelen tárgyalt ügyben való peres képviselet ellátása érdekében a szerző részéről szükségszerűvé vált. A rabbinikus autoritás és jogszolgáltatás publikált alapelveiről lásd pl. *Menachem Elon,* Jewish Law; History, Sources, Principles. 4. kiad. Philadelphia – Jerusalem, 1994., kül. vol. 1, 240-272: "The Prerogatives of the Halakhic Authorities".

A Beth Din hatásköre és működése

Napjainkban a rabbinikus bíróság legfontosabb hatásköre a státuszügyekkel kapcsolatos jogviták elbírálása (házasságkötés, válás, betérés). Így például Izraelben[4] a rabbinikus bíróságoknak kizárólagos hatásköre van a házasságkötés és a válás területén az állami jogszolgáltatási rendszerben. Az ilyen természetű ügyekben gyakran az érdekelt felek döntik el, hogy mely rabbinikus bírósághoz fordulnak.

Más jogterületeken a rabbinikus bíróságok működése számos hasonlóságot mutat a magánjogi választottbíróságokéval. Így az angolszáz jogrendszerekben, például az Egyesült Állomokban és az Egyesült Királyságban, a rabbinikus bíróságok által magánjogi jogvitában meghozott határozatokat az állam elismeri, azok a kereskedelmi választottbírósági határozatokhoz hasonló módon elismerendők és végrehajthatóak állami kényszerrel. Az állami elismerési és végrehajtási ill. jogsegélyi rezsim tartalmától függetlenül igaz azonban az, hogy a rabbinikus bíróságok által meghozott ítéletek a vallási hitközségek, s azok tagjai számára a vallási tradíció által magától értetődővé tett kötőerővel rendelkeznek. Ezen túlmenően ez a kötőerő minden további nélkül egybe is eshet egy adott állam perjogi szabályozója által statuált jogerő-hatással. Ha ugyanis egy adott ország választottbírósági joga szerinti feltételek teljesülnek, akkor valamely kontinentális (civiljogi hagyományon alapuló) országban működő Beth Din-ek is minden további nélkül minősülhetnek választottbírósági tanácsoknak, határozataik pedig választottbírósági ítéleteknek. Ilyen feltétel mindenekelőtt a választottbírósági megállapodás megléte (mely lehet alapszabályi rendelkezés is ill. létre jöhet egyedi – akár explicit, akár konkludens – alávetéssel is[5]), valamint a jogvita tárgyának objektív arbitrabilitása,[6] mely az UNCITRAL Mintatörvényét követő országokban, így Magyarországon a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény generálklauzulája alapján széles körben megállapítható. A Vbt. szerinti feltételek teljesülése esetén nincs akadálya annak, hogy egy Beth Din

4 The Rabbinical Courts (www.gov.il) : „*The Rabbinical Courts are part of the Israeli judiciary and mainly handle issues relating to divorce, property, visitation rights of children, wills and inheritances, approval of Jewish status and conversion. There are 12 regional rabbinical courts across the country, with the Great Court, in Jerusalem acting as an appellate court. The President of the Great Rabbinical Court, heads the rabbinical court system and serves as chief rabbi of Israel.*" (letöltve 2025. október 13. napján)

5 Vbt. 8. §, valamint Ptk. 3:87. §, 3:92. § (2) bek. és 3:330. §.

6 Vö. – a magyar Vbt.-vel azonos módszerrel szintén az UNCITRAL Mintatörvényét átvevő, tehát a magyar Vbt.-vel lényegét tekintve azonos – német választottbírósági jog vonatkozásában a vallási bírósági ítélkezés kapcsán *Lorenz Krämer,* Möglichkeiten und Grenzen der Rechtswahl in Schiedsverfahren in Deutschland. Baden-Baden, Nomos, 2022, 246-247. o.

eseti választottbíróságnak minősüljön és ezzel határozatai ugyanolyan hatállyal rendelkezzenek, mint az állami bírósági res iudicata.[7]

A rabbinikus bíróságok jelentőségét végül, a bemutatott állami igazságszolgáltatási beágyazódásuk lehetősége mellett, a fentebb nevezett – így egyebek mellett a szervezeti jellegű – jogvitákbeli kizárólagos eljárási jogosultságuk húzza alá. A zsidó vallási törvényeknek megfelelően a zsidó vallású emberek ill. közösségek e jogvitáik eldöntése céljából kötelezően a rabbinikus bíróságokhoz kell, hogy forduljanak. A Shulchan Aruch, Choshen Mishpat, 26:1 már idézett rendelkezése alapján ugyanis a hatáskörük által átfogott ügyekben tilos az állami bírósághoz való fordulás.[8] E kizárólagosság – állami bírósági döntvény által is megerősített módon – csak rendkívül szűk körben enged kivételt, lényegében csak önfenntartása érdekében, amikor az állami igazságszolgáltatás igénybevétele éppen a rabbinikus igazságszolgáltatás tényleges működésének fenntartása céljából válik szükségessé.[9]

A magyarországi orthodox zsidóság rabbinikus igazságszolgáltatási helyzete

A MAOIH jelenleg hatályos Alapszabálya nem tartalmaz külön részletes rendelkezést a rabbinikus bíróságról. Ez ugyanakkor korántsem jelenti azt, hogy a magyar orthodoxia szervezeti jogvitáit ne rabbinikus úton kellene intézni, hiszen a fentebb idézett kizárólagosság nem egy adott ország közösségének részletszabályaiból, hanem a vallástörvényből, a talmudi hagyományból és konkrétan az idézett Shulchan Aruch szabályból következik. A kizárólagos eljárási jogosultság ilyen esetben az érintett közösség ill. az érintett tagok által az adott

7 Vbtv. 53. § (1) bek. Kiemelendő ebben az összefüggésben, hogy a magyar jog alapján sem feltétel, hogy a választottbíróság valamely állam nemzeti joga alapján döntsön, és az sem szükséges, hogy valamely állam jogának valamennyi szabályát alkalmazzák – a felek szabadon megállapodhatnak egyéb szabályokban is. A jogvitát a felek által választott jog alapján kell eldönteni, sőt, akár valamely anyagi jog szabályainak alkalmazása nélkül, méltányosság alapján is hozható döntés. Továbbá már itt előre bocsátandó, a Ptk. 3:92. § (2) bekezdésében definiált társasági jogi jogviták is szükségszerűen a Vbt. törvény 3. § (1) bek. 1. és 7. pontja szerinti kereskedelmi jogvitának minősülnek, ahogy a Ptk. 3:87. §-a szerinti egyesületi jogviták és a Ptk. 3:330. §-a szerinti szövetkezeti jogviták is. Ennek megfelelően, tekintettel arra, hogy a Ptk. (ill. annak jogi személyekre vonatkozó rendelkezései) a bevett egyházakra vonatkozó háttérjogszabály [3:3. § (2) bekezdése és az Ehtv. 11/A. § *a)* pont *aa)* alpontja], analóg módon a bevett egyházzal kapcsolatos jogviták is arbitrábilisak.

8 Ehhez lásd pl. *Rabbi Yaacov Feit*, The Prohibition Against Going to Secular Courts. The Journal of the Beth Din of America. 2012. 1. szám 31. o.

9 Ld. Így a német bírósági gyakorlatból a Müncheni Közigazgatási Bíróság 2008.7.10-i végzését: Amikor állami érdekek jelentős mértékben érintettek, illetve amikor a vallási közösség a vita eldöntésére nyitva álló saját lehetőségeinek kimerítése után rá van utalva az állami bíróságokra annak érdekében, hogy a feladatait továbbra is zavartalanul ellálthassa. *VG München Beschl. v. 10.7.2008* – für M 22 E 08.3289, BeckRS 2008, 45720.

jogvitás esetben felhívott rabbinál ill. rabbinikus bíróságnál rögzül. A kizárólagos rabbinikus eljárási jogosultság továbbá következik a magyar közösség első, még 1875-ből származó Alapszabályából, annak jogvitarendezési klauzulájának továbbéléséből is az alábbiak szerint.

Valamennyi egyház a saját szervezeti felépítését, döntéshozatali mechanizmusát, rítusát az általa elfogadott hitelvekre vezeti vissza. Maga a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (Ehtv.) 8. § (2) bekezdése is belső szabálynak a „*vallási közösség hitelveit, belső törvényét, alapszabályát, szervezeti és működési szabályzatát vagy azoknak megfelelő más szabályzatát*" tekinti. Ide tartoznak tehát kifejezetten a hitelvek, belső törvények is. Sem az Alaptörvény, sem az Ehtv. nem állít fel kötelező írásbeliségi, illetve alapszabályba foglalásra vonatkozó követelményt. A jogszabályok nem zárják ki olyan belső szervezeti szabály megalkotását és érvényesülését, amely ugyan nem szerepel az alapszabályban, adott esetben nincs írásba foglalva, azonban egyértelműen a vallási közösség tagjainak konszenzusán alapul, és amelyet – jelen esetben több, mint egy évszázada érvényesülő – irányadó szabálynak tekintenek. A jogviták rendezésére vonatkozó, a rabbinikus bíróságok eljárását megalapozó belső szabály írott formában történő ill. alapszabályba foglalt fennállását megkövetelő szabály felállítása szembe menne ezzel az autonómiával. A rabbinikus bírósági hatáskör szervezeti jogvitában tehát írásbeliség (konkrét írásbeli egyedi alávetés vagy alapszabály/statútum-beli rendelkezés) hiányában is fennáll olyan belső szabályként, amely kizárja az állami hatóságok, illetve bíróságok felülvizsgálatát, illetve az állami kényszer alkalmazását egyházi szervezeti jogviták esetében. Egy kifejezetten világi és paternalisztikus-etatista szemlélet vezethetne a jogalkalmazásban csak az írásbeliség követelményének bevezetéséhez. Egy ilyen követelmény nem véletlenül nem is szerepel és nem is következik az Ehtv. 8. § (2) bekezdéséből, ennélfogva az írásbeliség előírása (ahogyan egy választottbírósági kikötés esetén is) *contra legem* lenne, végül pedig az itt tárgyalt összefüggésben nem utolsó sorban ellent mondana a jog fogalmának az állam és az egyház elkülönült működésében gyökerező differenciált kezelési igényének, mint felülrendelt felismerésnek.[10] E felismerésnek mellesleg éppen az évezredes zsidó vallásjog értelmezése kapcsán kell a legintenzívebben oda vezetnie, hogy az állami jogalkalmazó tartózkodik

10 Vö. pl. *Oswald Spengler*, Der Untergang des Abendlandes, Beck'sche Verlagsbuchhandlung. München, C.H. Beck, 1923. (Viertes Kapitel, Der Staat, II.6. Staat und Geschichte): „Recht ist die *gewollte* Form des Daseins, gleichviel ob sie gefühlsmäßig und triebhaft anerkannt – ungeschriebenes Recht, Gewohnheitsrecht, *equity* – oder durch Nachdenken abgezogen, vertieft und in ein System gebracht worden ist – *Gesetz*. Das sind zweierlei Rechtstatsachen von zeithafter Symbolik, zwei Arten von Sorge, Vorsorge, Fürsorge […]: das Recht der Väter, der Tradition, das verbriefte, ererbte, gewachsene, bewährte Recht, das heilig ist, weil es von je war, aus Erfahrung des Blutes stammend […], und das erdachte, entworfene Vernunft-, Natur- und allgemeine Menschenrecht, aus Nachdenken hervorgegangen und deshalb der Mathematik verwandt […].

a saját szabályozási paradigmáinak (így az írásbeliség követelményének) a vallási közösség jogára történő alapvetéskénti kivetítésétől, már ha belegondolunk abba a történeti ténybe, hogy a zsidó közösség „jogrendszere" a Krisztus utáni 70. év óta soha többé nem működött állami keretek között, és ezen az itt releváns vallási jog szempontjából Izrael állam 1948-as megalakulása sem változtatott.[11]

A logikai zártság kedvéért mindazonáltal kiemelendő, hogy még ha – meg nem engedve – el is fogadnánk az írásbeliség követelményét, abban az esetben is arra jutnánk, hogy a magyar orthodox közösségnek volt és van olyan belső írott szabálya, amely alapján csak a Beth Din járhat el szervezeti jellegű jogvitás ügyében. Ilyen írott szabály ugyanis a Shulchan Aruch idézett szabályán túl konkrétan is a MAOIH első, 1875-ben megalkotott Alapszabályának[12] 50. §-a szerinti konkrét „örökkévalósági klauzula", és a szintén akként olvasandó 49.§-a: A MAOIH jogelődjének – amely a zsidó egyházak II. Világháború után az állam által egy szervezetbe történő tömörítését megelőzően Budapesti Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség néven folytatta tevékenységét – Alapszabálya a kezdetektől fogva rendelkezett ugyanis arról, hogy a felekezeti jogvitákra a hitközség (rabbinikus) bíróságának van hatásköre és illetékessége. Az annak idején még gót betűvel, német nyelven elfogadott Alapszabály 41. §-a tartalmazta a „Schiedsgericht" („választott bíróság") eljárását. Ehhez kapcsolódóan pedig az 1875-ös Alapszabály 50. §-a tartalmazott egy – a német Alaptörvényből jól ismert, az államszervezetet és az alapvető jogokat kőbe véső[13] – örökkévalósági klauzulát („Ewigkeitsklausel"), amelynek értelmében a hitközség szervezeti alapját képező §-ok – így különösen a rabbinikus bíróság hatáskörére és illetékességére vonatkozó rendelkezések –, minden időkre módosíthatatlanok, azaz e §-okat a későbbiekben nem lehet megváltoztatni vagy hatályon kívül helyezni.[14] Az érintett rendelkezés tehát örökké – azaz jelenleg is – alkalmazandó, és azt a későbbi alapszabályok sem helyezhették hatályon kívül. Ezt a végeredményt erősíti a 49.

11 Ld. így és bővebben: *Szathmáry Béla*, Magyar egyházjog. Századvég, Budapest, 2004. 385. o. [továbbiakban: *Szathmáry,* Egyházjog]

12 A Budapesti Autonom Zsidó Hitközség Alapszabályai. Specialstatut der autonomen orthodox-jüdischen Religionsgemeinde zu Budapest. Budapest, 1875. Druck von Ignatz Laufer, Hochstraße 13. Eredeti forrás a MAOIH Kazinczy utcai levéltárában, a szerző ez alkalomból is köszönetet mond *Lózsy Tamás* levéltáros úrnak a források felkutatásában nyújtott segítségéért, valamint a szerző által közötte és a misztikus Lindhorst levéltáros között vont párhuzammal szembeni nagyvonalúan elnéző hozzáállásáért. Beszélgetésünket itt tovább gombolyítva: míg Wagner az általában hajnalokig tartó E.T.W.(A.) Hoffmann-felolvasások alkalmával a fiatal Nietzsche-re osztotta Studiosus Anselmus szerepét, addig következetesen maga vállalta az Archivar Lindhorst-szerepet. Később a – külső életbeli – szakításukhoz nem utolsó sorban a zsidósághoz való viszonyukban fennálló, Nietzsche által kibékíthetetlennek megélt különbség vezetett. Vö. ehhez a valaha született egyik legemelkedettebb és legfelemelőbb elemzést: *Richard Maximilian Lonsbach*, Friedrich Nietzsche und die Juden – Ein Versuch. Bermann-Fischer Verlag, Stockholm, 1939. 43-47. o.

13 § 79 Abs. 3 Grundgesetz: „Eine Änderung dieses Grundgesetzes, durch welche die Gliederung des Bundes in Länder, die grundsätzliche Mitwirkung der Länder bei der Gesetzgebung oder die in den Artikeln 1 und 20 niedergelegten Grundsätze berührt werden, ist unzulässig."

14 50. §: „Jene §§-en welche die religiöse Konstituirungsgrundlage der Gemeinde bilden […], sind für alle Zeiten unabänderlich."

§ is, amely a vallási közösség minden, hangsúlyosan még a csak adminisztrációs jellegű („ügyvezetési természetű") kérdéseiben is feltétlen és derogálhatatlan érvényesülést követel a Shulchan Aruch-nak, értelemszerűen ideértve annak kizárólagos beth din eljárási jogosultságra vonatkozó szabályát.[15] Ennélfogva nincsen szükség a respektíve hatályban lévő (legutóbbi „egységes szerkezetű") alapszabály kifejezett írásbeli rendelkezésére ahhoz, hogy a Beth Din eljárhasson a hitközségi ügyekben, ahhoz elegendő az 1875-ös alapszabály felhatalmazása is. Az 1875-ös alapszabály rabbinikus bíróság hatáskörére és megváltoztathatatlansága tekintetében hivatkozott rendelkezését az 1932-ben és az 1945-ben elfogadott alapszabályok 55. § és 63. §-ai kifejezetten tartalmazták egyébként egészen az 1950-es állami szabályozásáig.

Ezt, a vallási közösség számára egyértelmű és korábban nem megkérdőjelezett vallási-eljárásjogi helyzetet és ezzel a rabbinikus bíróságok kizárólagos eljárási jogosultságát relativizálta el egy friss, 2024 és 2025 évek folyamán meghozott döntés-sorozatában a magyar közigazgatás és az állami bírósági igazságszolgáltatás – nem kis meglepetést okozva a bevett egyház tagjainak és a nemzetközi orthodox közösségnek egyaránt. Történt ugyanis, hogy az alábbiakban ismertetendő eljárás tárgyában született ugyan több, tartalmilag irányadó rabbinikus bírósági határozat, azokat azonban sem az ügyben eljáró központi közigazgatási szerv, sem pedig az utóbbi jogorvoslati fórumaként eljáró közigazgatási bíróság nem ismerte el. Az ilyenformán a *beth din* döntésekkel összeegyeztethetetlen tartalommal hatályban maradt, az egyház belső, szervezeti kérdésében tartalmi döntést hordozó közigazgatási határozat bírósági úton való orvosolhatatlanságát egy utolsó lépésben végül a legfőbb magyar állami bírói szerv biztosította be azzal, hogy szűkítő jogértelmezéssel tagadta a közigazgatási eljárásban ügyfélként szereplő fél közigazgatási perindítási jogosultságát.

A tartalmi jogvita a hatóság és a törvényszék előtt

2023. februárjában a MAOIH nyilvántartott adatainak módosítása iránti változásbejegyzési kérelem érkezett a Miniszterelnökséghez, illetőleg az annak szervezeti egységén, az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságon keresztül e hatáskörét gyakorló, az egyházakkal való kapcsolattar-

15 49. §: „Jenen §§-en dieses Statuts, welche rein administrativer Natur sind, können […] modifiziert werden, doch nur in der Weise, daß die Modificationen weder mit den Bestimmungen des Landesorganisationsstatuts, des Schulchan Aruch, noch mit den bestehenden Landesgesetzen collidiren."

tás koordinációjáért felelős miniszterhez.[16] A kérelmező kérte, hogy a MAOIH képviselőjeként akkor még bejegyzett elnököt és főtitkárt a miniszter törölje az általa vezetett Bevett Egyházak Nyilvántartásból, és egyidejűleg a kérelmezőt, mint újonnan megválasztott elnököt és az általa nevezett további személyt, mint újonnan megválasztott főtitkárt jegyezze be. Az akkor még bejegyzett elnök nyilatkozatban jelezte, hogy a változásbejegyzési kérelem alapjául benyújtott hitközségi közgyűlési határozatok érvénytelenek, ezért kérte, hogy a miniszter utasítsa el a változásbejegyzési kérelmet. Érvénytelenségi állításának megalapozásául arra hivatkozott, hogy a közgyűlési határozatokat, és az azok meghozatalához vezető közgyűléseket az Antwerpeni Beth Din, majd pedig a fentebb már említett Jeruzsálemi Beth Din a vallástörvénnyel ellentétesnek minősítette, konkrétan előzetesen az érintett közgyűlés megtartását megtiltotta, majd az ennek ellenére – a megelőző néhány hónapban szabálytalanul beléptetett személyek többségi szavazatával – meghozott határozatok végrehajtását megtiltotta és egyben felfüggesztette addig, amíg a szervezeti vitában érintett felek nem szereznek be újabb *beth din* döntést az immár felállt helyzet jogszerűségének tisztázására. A miniszter egyházi nyilvántartási hatáskörének gyakorlása során az ügyben eljáró államtitkárság ezt követően tájékoztatta a kérelmezőt (az állítólagos új elnököt) és az akkor még bejegyzett elnököt, hogy utóbbit ellenérdekű ügyfélként kezeli és az ellenérdekű ügyfél nyilatkozata, valamint az Ákr. 43. §-a alapján a sommás eljárásról áttér a teljes eljárásra. Ezzel ez a regiszter-típusú eljárás atipikus – de az államtitkárság által helyesen meghatározott – módon egy kétoldalú, kontradiktórius közigazgatási eljárássá alakult át, amelyben a kérelmező pretendens új elnök mellett az akkor még bejegyzett elnök egyaránt formálisan is nevezett ügyféli pozícióban járt el. Az ügyfelek iratváltásait követően a tárgyalás több teljes napot vett igénybe, amely során a hatóság mind az ügyfelek személyes nyilatkozatai, mind a jogi képviselők előadásai alapján részletesen és érdeklődéssel belebocsátkozott a rabbinikus bíróságok eljárásának megismerésébe és értékelésébe. Mindazonáltal ez a megismerési folyamat az ügyféli és jogi képviselői nyilatkozatokra, valamint az antwerpeni és a jeruzsálemi Beth Din határozatok hivatalos fordításának megismerésére korlátozódott, és az ellenérdekű félként eljáró, akkor még bejegyzett elnök által indítványozott számos szakértői és tanúbizonyítási indítvány elutasításra került. Így különösen nem került sor az említett beth din-ekben eljárt, az orthodoxiában nemzetközileg kiemelt elismerésnek örvendő rabbik meghallgatására sem. A jogvita középpontjában annak, a hatóság által végső soron ügydöntőként kezelt kérdésnek a megítélése állt, hogy a *beth din* határozatok elismerendőek-e a hatóság által akkor is, ha a MAOIH hatályos alapszabályában nem szerepel kifejezett írott rabbinikus

16 A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 48. § (1) bekezdés 1. pontja szerint ezt a hatáskört a miniszterelnök általános helyettese gyakorolja.

bírósági alávetési klauzula. Ez a kérdés jogszabályi beágyazottságban akként jelent meg, hogy a vallásszabadság érvényesülését, valamint az állam és egyház Alaptörvény VII. cikkében foglalt elkülönült működését ágazati jogszabályi szinten garantálni hivatott Ehtv. 8. § (2) bekezdésének[17] tárgyi hatálya kiterjed-e az adott szervezeti jogvitában megvalósult rabbinikus eljárásra. Kérelmező szerint alapszabályi írásos kikötés hiányában nem volt az ügyben rabbinikus bírósági hatáskör, így a *beth din* határozatok nem érinthették az elnökké történt megválasztása érvényességét. Ezzel szemben az akkor még bejegyzett elnök a bevezető részben ismertetetteknek megfelelően azzal érvelt, hogy az írásbeli alávetés nem előfeltétel a talmudi hagyomány által közvetített vallástörvény szerint, továbbá maga az idézett Schulchan Aruch-ban található kizárólagos eljárási jogosultság önmagában is megalapozza a rabbinikus hatáskört, valamint legalább az 1875-ös első alapszabály és az annak későbbi változatai által hordozott örökkévalósági klauzula mindenképpen elégséges a szervezeti jogvita *beth din* elé utaltságának és ezzel az állami tartalmi döntéshozatal kizártságának a bizonyítására. Végül arra az esetre, ha a hatóság mindezt nem fogadná el, állította, hogy a hitközség tagjai a két beth din határozat „szerint él" és azokat magára nézve kötelezőnek tekinti. A hatóságnál ez a felvetés láthatólag egy teljesen logikus és helyes irányú tárgyalás-vezetést eredményezett: Az érdemi tárgyalást figyelemre méltó módon a hatóság azzal, az ellenérdekelt ügyfélhez címzett kérdés-csomaggal zárta, hogy a hitközség tagjaival közlésre kerültek-e a *beth din* határozatok. Az ellenérdekű ügyfél akkor még bejegyzett elnök igennel válaszolta meg a kérdést, majd vállalta, hogy a közlés megtörténtét igazoló dokumentumokat (elektronikus kézbesítési visszaigazolásokat illetőleg a címzett tagok által szöveges email útján megküldött kézbesítés-visszaigazolásokat rövid határidőn belül csatolni fogja az eljárás anyagához. E vállalásának még a tárgyalás napján és részben az arra következő hajnalban eleget tett a hitközségi tagok kézbesítési – és nagyobb részt azzal együtt explicit tartalmi tudomásulvételt is dokumentáló – visszaigazolásinak benyújtásával. Ezen okirati bizonyítékok benyújtásával egyidejűleg kifejtette, hogy a visszaigazolások megfelelően alátámasztják a beth din eljárás hatóság által kérdésessé tett megfelelő eljárási garanciákkal ellátott voltát és tovább erősítik azt a jogi érvelést, mely szerint a rabbinikus hatáskör magától értetődő volt a hitközség tagjainak körében és az a fenti érvekkel összhangban külön írásos alapszabályi rendelkezése nélkül is fennáll – minden fentebb részletezett jogi érv elvetése esetén is legalább konkludens alávetés útján, mely utóbbi, írásbeliséget

17 Ehtv. 8. § (2) bek.: „A vallási közösség hitelvei, belső törvénye, alapszabálya, szervezeti és működési szabályzata vagy azoknak megfelelő más szabályzata (a továbbiakban együtt: belső szabály) alapján hozott határozat érvényre juttatására állami kényszer nem alkalmazható, azt állami hatóság nem vizsgálhatja. A vallási közösség belső szabályon alapuló döntését állami szerv nem módosíthatja vagy bírálhatja felül, a jogszabályban nem szabályozott belső jogviszonyokból eredő jogviták elbírálására állami szervnek nincs hatásköre."

nélkülöző forma az állami jogalkalmazónak mind polgári perbeli, mind választottbírósági kontextusban jól ismertnek kell lennie.[18]

A hatóság az ezt követő ötödik napon az utóbb említett, saját maga által kommunikált módon kiemelt relevanciával kezelt és bekért bizonyítási eszközökről egyetlen szót sem ejtő határozatában elrendelte az akkor még bejegyzett elnök nyilvántartásból való törlését, valamint egy második lépésben a kérelmező személy új elnökként való bejegyzését (és ezzel együtt az általa nevezett új főtitkár bejegyzését is). Határozata indokolásának középpontjába azt helyezte, hogy a MAOIH esetében az explicit alapszabályi norma hiányában nem áll rendelkezésre a belső jogviták elbírálására vonatkozó egyházi belső szabályzat, ezért az állam és a vallási közösségek elkülönültségének garanciális szabálya e vonatkozásban nem érvényesül, az nem tehát nem abszolút. E belső szervezeti szabály – pontosabban annak adott szegmensére vonatkozó szabály – hiányában a határozat szerint nem jön létre az Ehtv. 8. § (2) bekezdése által védett jogi tárgy, amellyel szemben az állam hatóságai és bíróságai önkontrollt kell, hogy gyakoroljanak. Értelmezésében *„a jogalkotó tehát kifejezetten felkínálta a MAOIH számára is, hogy sajátos, az ortodox zsidó felekezetre jellemző, a felekezeti hagyományoknak megfelelő belső szabályokat alkosson, ezzel a lehetőséggel azonban a MAOIH - jogelődjei példájától eltérve - nem élt. Ily módon nincs olyan belső szabály, amely az állami vizsgálatnak kizárt tárgyat képezhetné."* Mindezek alapján a hatóság végső soron megengedhetőnek ítélte a MAOIH belső szervezeti kérdéseibe való állami beavatkozást, ezért érdemben megvizsgálta a MAOIH tisztségviselőinek megválasztására vonatkozó belső szervezeti kérdéseket, a közgyűlések és az ott hozott határozatok „jogszerűségét", valamint – mindezek implicit előfeltételeként, ám mindenfajta bizonyítás mellőzésével és csak a féli nyilatkozatokra hagyatkozva – magukat a rabbinikus bírósági döntéseket is, amelyek elismerését megtagadta és tartalmukat a nevezett okból figyelmen kívül hagyta. Összefoglalva, a minisztériumi változásbejegyzési eljárás így egy egyházi szervezeti jellegű jogvita tartalmi eldöntésével végződött, annak ellenére, hogy az ellenérdekelt ügyfél számos oldalról és érvvel alátámasztva bemutatta, hogy a kizárólagos rabbinikus hatáskört az állam nem veheti át, főként úgy nem, hogy a hatáskör át- illetőleg elvételét a saját – a vallási közösségekre nem minden további nélkül átvihető – állami szabályozási modelljének, azon belül az írásbeliségnek az abszolutizálásával legitimálja.

Az ekként őt a nyilvántartásból törlő és az új elnököt és főtitkárt egyidejűleg bejegyző határozat jogsértő voltának megállapítása és megsemmisítése iránt az ellenérdekelt ügyfél (korábbi elnök, mostantól: felperes) közigazgatási pert indított, beteljesítve ezzel a hatóság azon, a minisztériumi tárgyalás végén

18 Vö. pl. Brüsszel-Ia Rendelet 26. cikk, Nmjtv 91. §, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration Art 7(5) és ennek megfelelően Vbtv. 8. § (4) bek.

a kifejezetten terjedelmes indokolás motivációjaként kommunikált jóslatát, miszerint valamelyik ügyfél bizonyosan közigazgatási pert indít majd. Felperes tehát immár a Kp. 89. § (1) bekezdés *a)* pontja és a 92. § (1) bekezdés *a)*, *b*) és *d)* pontjai alapján kérte a bíróságtól a jogsértés megállapítása mellett a Miniszterelnökség, illetőleg későbbi, kizárólag a törvényszék által elrendelt perbeállítás okán a miniszter[19] (mostantól: alperes) határozatának megsemmisít**ését**, a Kp. 89. § (3) bekezdése alapján alperes **kötelezését** a közigazgatási cselekmény jogsértő következményének az elhárítására, így arra, hogy a bevett egyházak nyilvántartásában az eredeti állapotot állítsa helyre, végül pedig azonnali jogvédelem iránti kérelmet is előterjesztett a keresetlevéllel együtt a Kp. 50. § és 52. § alapján a jogellenes tartalmú bejegyzés foganatosításának megakadályozására. Ez utóbbi összefüggésben említést érdemel, hogy a keresetlevélhez és így az azonnali jogvédelmi kérelemhez felperes mellékelte a keresetindítás időpontjában fennálló nyilvántartás-állapotról felvett közjegyzői ténytanúsítványt, amely abban az időpillanatban még kizárólag a korábbi elnököt, felperest mutatta a MAOIH képviselőjeként.[20]

A törvényszék a keresetet elutasította. Ítéletének indokolásában – dogmatikai beágyazottság tekintetében szép kidolgozottsággal – lényegileg megismételte az alperes határozatában foglaltakat. Maga is annak a körülménynek tulajdonított döntő jelentőséget, hogy „a hitközség *alapszabálya vagy más írott szabálya* nem tartalmaz olyan rendelkezést (alávetést), amely alapján az antwerpeni és a jeruzsálemi Beth Din joghatóságát és döntéseit elismerné." Ilyen alávetésről szóló rendelkezés nélkül ezeket a döntéseket a bíróság megítélése szerint sem lehet a MAOIH belső szabályán alapuló döntésnek tekinteni. Egy szép intellektuális rezdüléssel – grammatikai szinten – felperes érvelését felperes ellen fordítja, midőn „kiegészítésként még rögzíti, hogy a felperes keresete részeként megalapozottan hivatkozott az Ehtv. 8. § (2) bekezdésében foglaltakra, abban a tekintetben,

19 A legitimált alperesre vonatkozó – és a per és az azonnali jogvédelem elhúzódására vezető – előzményi jogvita elemzésére itt terjedelmi okokból nem tudok kitérni, csak utalok arra, hogy az elsőfokú bíróság nyilvánvalóan a Korm. rendelettel és Kúria joggyakorlatával (ld különösen: Kúria Kpkf.IV.41.217/2021/2.) is ellentétesen rendelte alperesként perbe vonni magát a minisztert és a perből elbocsátani a Miniszterelnökséget, mint minisztériumot annak ellenére, hogy a Kúria gyakorlata az idézett határozat alapján egyértelműen az, hogy ha a miniszter nevében a kiadmányozási jogkört a helyettes államtitkár gyakorolja, akkor mint a jogvita tárgyát képező közigazgatási tevékenységet megvalósító szerv, a miniszter munkaszervezeteként működő minisztérium (esetünkben a Miniszterelnökség) a legitimált alperes.

20 Ha az ügy jogágakon átnyúló és komoly alapjogi jelentősége ezt nem tiltaná, akár fun fact-ként is említhető lenne az, hogy ez az ominózus közjegyzői ténytanúsítvány az eredeti célját nem töltötte ugyan be, mert a minisztérium a Kp. 52. § (2) bekezdése (amely szerint „a végrehajtás az azonnali jogvédelmi kérelemnek a végrehajtást foganatosító szerv tudomására jutásától annak elbírálásáig, de legkésőbb az elbírálásra nyitva álló határidő elteltéig nem foganatosítható") ellenére az azonnali jogvédelmi kérelmet tartalmazó keresetindításról való tudomásszerzése után kevesebb, mint egy nappal foganatosította a változott adatok bejegyzését (végrehajtás contra legem), de arra elég volt, hogy ugyanazon egy napig visszatartsa a Kazinczy utcai zsinagógához és épületegyütteshez az azonnali birtokbalépés szándékával érkező, és már birtokháborítási ügyben egyúttal rendőrt hívó új – akkor még éppen nem bejegyzett – vezetést.

hogy vallási közösség belső szabályon alapuló döntését állami szerv nem módosíthatja vagy bírálhatja felül; az alperes ennek megfelelően nem bírálta felül a MAOIH azon alapszabályból való elhatározását, hogy nem veti alá magát az antwerpeni és a jeruzsálemi Beth Din döntéseinek, és ezeket a választottbírósági döntéseket nem vette figyelembe a saját döntéseinek meghozatalakor." Ezt a grammatikai szintet meghaladó tartalmi érv ugyanakkor nem szerepel az ítélet indokolásában. Ehelyett – láthatólag a fentebb kifejtett tradícionális vallásjog és az állami jog közötti paradigmatikus különbséget ignorálva – a kodifikált állami jog szerkezetéből kiindulva és azt viszonyítási ponttá avatva újrafogalmazza a fentebb már bemutatott deficitekkel terhelt írásbeliség követelményét: „[…] e belső szabálynak megismerhetőnek, gyakorlatilag írottnak is kell lennie ahhoz, hogy az állami szerv észlelhesse, hogy mely egyházi döntésekkel kapcsolatban nem rendelkezik hatáskörrel." Nem lehet egyetérteni ebben a körben a törvényszéknek az írásbeliség imperatív voltát tételező érvelésével, mikor a fentebb érintett szellemtörténeti háttér és a zsidó vallásjog természete ennek ellentmond. De a fenti, az írásbeliség követelményével szemben felhozott dogmatikai érveken túl az eljárásjog-tudomány vezető autoritásai is régen leszámoltak[21] már egy ilyenfajta kizárólagossággal: A jogbiztonsághoz fűződő kiemelt és alkotmányosan is garantált érdek elismerése mellett a jelenlegihez hasonló delikát, kulturális, vallási-szellemtörténeti, és nem utolsó sorban alapjogi áthatottságú egyedi ügyben nem megengedhető az empirikus jogvalóság írott jogi forrásokon túlmutató, más forrásokból ténylegesen megismerhető létformájának figyelmen kívül hagyása.[22]

Mindezen kritikai megjegyzés után végeredményként rögzíthető, hogy a közigazgatási bíróság a keresetet elutasító jogerős ítéletével szentesítette a hatóságnak a rabbinikus bíróságok kötelező erejű döntéseit teljes egészében figyelmen kívül hagyó határozatát és ezzel lényegében kimondta, hogy a végrehajtó hatalomnak lehetősége van egy vallási közösség tagjai által belső szervezeti szabályként megélt és elfogadott eljárás, illetőleg döntés elismerésének megtagadására, ha a saját – bizonyítási eljárás mellőzésével elért – meggyőződése alapján és kizárólag a saját szabályozási formakészletéből kiindulva úgy ítéli meg, hogy

az adott eljárás, illetőleg döntés nem vált az adott vallási közösség belső szabályává. Megítélésem szerint az érintett közigazgatási határozat és az azt szentesítő közigazgatási perbeli ítélet az Ehtv. 8. § (2) bekezdésének és a rabbinikus bírósági eljárásnak ilyen értelmezésével szükségtelenül rést üt az egyházi autonómiába való beavatkozás alaptörvényi és ágazati törvénybeli tilalmán. A konkrét ügy végeredménye azt a nemkívánatos jogállapotot mutatja, hogy egyes vallási

21 Ld. pl. *Oscar G. Chase*, Law, Culture, and Ritual – Disputing Systems in Cross-Cultural Context. New York, University Press, 2005.

22 Ld. ismét nagyon plasztikusan ebbe az irányba mutatóan a zsidó vallásjogról: *Szathmáry,* Egyházjog. 381. o.

bíróságok – így a rabbinikus *beth din*-ek – határozatainak belföldi elismerése még a hitközségi tagok vallási tradíció által megtámogatott konszenzusa esetén is bizonytalanná válhat, és ilyen értelemben egyfajta partikuláris jogbizonytalanság állhat elő.

A törvényszék jogerős ítéletében foglalt jogértelmezéssel való tartalmi egyet nem értés sem feledtetheti mindazonáltal azt a tényt, hogy a közigazgatás Alaptörvény által megkövetelt és az Ákr. általános és a Kp. különös szabályai által kijelölt tényleges tartalmi kontrollja az itt ismertetett individuális jogvita által reprezentált ügytípusban közigazgatási perben megvalósult. Ez annak volt köszönhető, hogy a közigazgatási bíróságként eljáró Fővárosi Törvényszék ítélkező tanácsa – hasonlóan a közigazgatási per tárgyává tett határozatot hozó Miniszterelnökséghez – helyesen minden további nélkül a határozatot támadó korábbi, immár a nyilvántartásból törölt elnök perindítási jogának meglétéből indult ki. A törvényszék láthatólag még annak sem látta szükségét, hogy az egyszerűbben érvelhető formális ügyfélfogalomból (ti. hogy felperes az előzményi közigazgatási ügyben a hatóság által ügyfélként volt nevesítve és kezelve, tbk a jogorvoslati jogáról kioktatva) induljon ki, hanem saját maga elvégezve a tartalmi ügyfélfogalom-vizsgálatot ítéletében magától értetődő rövidséggel rögzítette, hogy a felperes (eljárásjogi) perbeli legitimációjának hiánya komolyan nem vethető fel, tekintettel arra, hogy a Kp. 17.§ a) pontja alapján a felperes már önmagában azért jogosult a keresettel támadott határozat bírósági felülvizsgálatát kérni, mert a vitatott döntés a felperes személyét és jogát közvetlenül érintette, mivel ő a nyilvántartott hitközség korábbi elnöke, akit a keresettel támadott határozattal az alperes törölt a nyilvántartásból. A formális ügyféli minőségen túlmutató, erősebb tartalmi érintettséget és érdekeltséget tényleg nehéz lenne elképzelni. Ennyiben a jogerős ítélet egy megnyugtató, a közigazgatási per életfunkcióit egyértelműen felmutató tartalmi jegyet hordozott magán.

A Kúria eljárása és az alaki jogvita: A közigazgatási perindítási jog szűkítése

Felperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, a Kúria pedig kumulatívan, a Kp. 118. § (1) bekezdésében foglalt több ok alapján is befogadta a felülvizsgálati kérelmet.[23] A jogerős ítélet kihirdetésekor és a felülvizsgálati kérelem benyújtásakor

23 Kp. 118. § (1) bek. *a)* pont *ab)* és *ad)* alpontja alapján is, tehát amennyiben az ügy érdemére kiható jogszabálysértés vizsgálata *ab)*: a felvetett jogkérdés különleges súlya, illetve társadalmi jelentősége,valamint *ad):* a kérelmező alapvető eljárási jogának valószínűsíthető sérelme, vagy az ügy érdemére kiható egyéb eljárási szabályszegés miatt indokolt.

ill. befogadásakor valószínűleg senki nem gondolta még, hogy a helyzet az elsőfokú pervesztesség után a felperes – és a köz – kárára még tovább romolhat. Az eljáró minisztérium, a törvényszék és a felperes addig az eljárásjogi perbeli legitimáció terén communis opinio-nak tekintett egybehangzó jogi megítélésének vaskos cáfolatával rukkolt azonban elő a felülvizsgálati fórumként eljáró Kúria, midőn a perbeli legitimációra egyetlen mondattal vagy azt érintő kérdéssel sem kitérő hosszadalmas tárgyalás okán méltán meglepetés-végzésnek nevezhető határozatával a felperes perindítási jogosultságának hiányára alapozva a jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette.[24] A Kúria megítélése szerint ugyanis a felperes perindítási jogát nem a Kp. általános szabályai (így az adott esetben ténylegesen adott érintettségen ill. jogi érdekeltségen és a megelőző eljárásban való részvételen alapuló ügyfélfogalom), hanem az adott ügyre irányadó speciális formális rendelkezés, az Ehtv. 16/A. § (3) bekezdésének 2. mondata alapján kell elbírálni, amely szerint: „A miniszter nyilvántartás-vezetéssel összefüggő döntésének bírósági felülvizsgálatát a bevett egyház egészének vagy legfőbb szervének képviselője a közigazgatási döntések felülvizsgálatára vonatkozó szabályok alapján kérheti." A döntés elvi tartalma szerint tehát amennyiben az adott jogviszonyra vonatkozó törvény a közigazgatási döntéssel szemben keresetindításra jogosult személyeket határoz meg, a nem e személyi körbe tartozó (így az Ákr. és a Kp. ügyfélfogalma által átfogott, a jelen esetben a közigazgatási ügyben ügyfélként végig részt vett és a személyét közvetlenül érintő közigazgatási határozat címzettjévé váló – ennek megfelelően az eljárást kontradiktóriussá alakító – és ezért a perindításra természetszerűleg jogosított!) személyt nem illeti meg a „keresetindítás" joga, ilyen felperes keresetlevelét viszsza kell utasítani, illetve az ilyen felperes által indított eljárást meg kell szüntetni. Erre az eredményre a Kúria az individuális ügy tényállásának elemzése mellett az alapjogi szükségesség-arányosság teszt elvégzésével jutott, melynek során azt állapította meg, hogy a bírósághoz való fordulás ill. jogorvoslat kezdeményezésére jogosult személyi kör Ehtv. 16/A. § (3) bekezdésében foglalt korlátozása szükséges és arányos, mert az a vallásszabadság garanciáinak, konkrétan az állam és az egyház különvált működésének érvényesülését lenne hivatott biztosítani. A Kúria szerint a „bírósághoz fordulás joga, azaz az Alaptörvény XVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított bírósági jogorvoslathoz való jog a miniszter tárgyi döntését illetően korlátozott, az konkurál a vallásszabadság részét képező egyházi autonómia alkotmányos elvével. Amennyiben a miniszter nyilvántartási döntését a bevett egyház képviselőin kívüli személyek is kezdeményezhetnék,

24 Kúria Kfv.V.37.605/2024/11. Az alkalmazott megszüntetési ok a Kp. 81. § (1) bekezdés *a)* pontja, amely szerint a bíróság az eljárást bármely szakaszában megszünteti, ha a 48. § (1) bekezdés *a)-i)* pontja alapján a keresetlevél visszautasításának lett volna helye. A Kp. e körben referált 48. § (1) bekezdés *c)* pontja alapján a bíróság a keresetlevelet visszautasítja, ha a pert nem a jogszabályban erre feljogosított személy indítja.

a bíróságnak a bejegyzés alapjául szolgáló okiratok tartalmi vizsgálata alapján belső, vitás szervezeti kérdésekben kellene állást foglalnia, így a bírósági eljárás szükségképpen kiterjedne az egyház belső jogvitájának vizsgálatára, majd eldöntésére, amely ellentétes az Ehtv. 8. § (2) bekezdésében foglalt kifejezett tilalommal. […] felperes a keresetlevél előterjesztésekor már nem minősült az alperesi érdekelt [MAOIH] egészének vagy legfőbb szerve képviselőjének, így a miniszter döntésével szemben őt keresetindítási jog az Ehtv. 16/A. § (3) bekezdés második mondata szerint nem illette meg."[25]

A felperesi perindítási jog hiányára alapított megszüntető végzés és annak indokolása a közigazgatási eljárásban tényleges közvetlen jogi érdekkel legitimált ügyfélként részt vett (a nyilvántartásból a közigazgatási határozattal törölt) személy közigazgatási perindítási jogát zárja ki, ezzel a bírósághoz való fordulás ez esetben a jogorvoslati joggal egybeeső alapjogának súlyos korlátozását valósítja meg. Az indokolás olvasása során kényszerítő logikával adódik néhány kérdés arra vonatkozóan, hogy tényleg ennyire magától értetődő-e az eljárás-megszüntetés lehetősége, valamint az alapjogkorlátozás szükségessége és arányossága. E kérdésekből csak példálózva, egy előre tekintő ízelítő keretében (hiszen ezekről értelemszerűen immár a Donáti utcába ill. szükség esetén majd az Allée des Droits de l'Homme-on kell döntést hozni) elővételezzük a következőket: Nem éppen a Kúria nyúl bele ezzel a döntésével az egyházi autonómiába és az elkülönült működés elvébe, megsértve az Alaptörvény VII. cikkét, midőn felülvizsgálati eljárási szabályaival összhangban mindenfajta ténymegismerés és bizonyítás nélkül implicite prejudiciálisan dönt az ügy érdemében? Az ügy érdemében való döntésnek ugyanis éppen az volt az előkérdése és egyben tárgya, hogy kicsoda az adott bevett egyház legitim képviselője (elnöke). Márpedig a kúriai végzés indokolása azt a ténymegállapítást tartalmazza, amire mint gondolati kiindulópontra kizárólagosan alapulhat a végzés, hogy ti. felperes a keresetlevél előterjesztésekor már nem minősült elnöknek. Ha a miniszteri nyilvántartás – ahogyan ezt a Kúria nem mulasztja el ismételten hangsúlyozni – nem konstitutív és nem is közhiteles, akkor ezt honnan tudhatta a Kúria? A Kúria előtti peranyagban ráadásul szerepel az a közjegyzői ténytanúsítvány, amely közokiratilag bizonyítja, hogy a keresetlevél előterjesztésekor vitán felül a felperes volt még bejegyezve elnökként. Ebből kényszerítően következik, hogy a Kúriának más forrásból kellett arra a következtetésre jutnia, hogy a keresetindítás időpillanatában még elnökként bejegyzett felperes akkor már nem volt elnök. Mi volt ez a megismerési forrás? Ellentétben a hatósággal és a törvényszékkel a Kúria immár megvizsgálta a *beth din* döntések meghozatalának körülményeit és jogszerűségét? Minden jel arra mutat, hogy volt ilyen implicit vizsgálat, az azonban

25 Kúria Kfv.V.37.605/2024/11. [55]-[60].

komolyan felveti az egyházi autonómiába való beavatkozás fennállta mellett a Kúria saját gyakorlatának eklatáns megsértését is. Az ügy érdemére tartozó kérdésben való döntés ugyanis nem szolgálhat sem keserestlevél-visszautasítási, sem pedig eljárás-megszüntetési okként, mert az ilyen kérdésről értelemszerűen érdemi vizsgálatot követően ítéletben kell határozni.[26] Ettől a ponttól összekapcsolódik az eljárás tárgyára vonatkozó érdemi vizsgálati szükségszerűség és az alapjogi teszt eredményének kritikai vizsgálata: A Kúria imént idézett gyakorlata alapján a közigazgatási bíróság csak akkor utasíthatja vissza a keresetlevelet ill. szüntetheti meg az eljárást, ha érdemi vizsgálat nélkül, kétségkívül megállapítható a perindítási jogosultság hiánya. A Kúria eljárást megszüntető végzése ugyanakkor maga is azt tartalmazza, hogy a per tárgya az érdekelt bevett egyház képviseletére jogosult személye, és ennek megfelelően a bírósági felülvizsgálat alapjául szolgáló alperesi határozatban az alperesnek azt kellett vizsgálnia, illetve afelől kellett határoznia, hogy az „átvezetés iránti kérelmet az arra jogosult terjesztette-e elő". A per tárgyában való döntés mindig érdemi döntés, ezért a Kúria felperesi képviseleti jog hiányát megállapító döntése – amelyet csak a *beth din* döntések elismerésének megtagadásával hozhatott meg – mindenképpen meghaladta a formális vizsgálat kereteit, eljárás-megszüntető végzés hozatalának nyilvánvalóan nem volt helye.[27]

Tágabb kontextusban mutatja meg ezzel együtt a kúriai megszüntető végzés tarthatatlanságát a logikailag ahhoz vezető – helytelenül elvégzett és a jogorvoslati jog Ehtv. 16/A. §-ában történt korlátozásának vallásszabadságra alapozott szükségességét és arányosságát megállapító – alapjogi teszt kritikája: A jelen MAOIH-ügyben a közigazgatási eljárásban egyszerre volt vitatott az, hogy törölni kell-e az akkor bejegyzett képviselőt (felperest) és be kell-e jegyezni a kérelmező állítólagos új elnököt képviselőként. A hatóság határozata pedig végül azt tartalmazta, hogy törölni rendeli a régi elnököt és bejegyezni rendeli egyidejűleg a kérelmezőt. Ebben a genuin jogvitát tartalmazó, két azonos intenzitású és egymást kölcsönösen kizáró jogi érdekkel rendelkező két ügyféllel zajló eljárásban az Ehtv. 16/A. § (3) bekezdésének alkalmazása azt jelentené (és jelenti a jelen, Kúria által szentesített jogállapot szerint), hogy a jogsérelmet szenvedett (nyilvántartásból törölt) ügyfél nem tud hatékony jogorvoslattal élni a hatósági döntéssel szemben, míg az, akire nézve kedvező a közigazgatási döntés (mivel az általa kérelmezett adatváltozást a hatóság átvezette a nyilvántartásban), a jogorvoslati jog kizárólagos

26 Ld. a Kúria állandó gyakorlatához pl: Kúria Kpkf.41139/2021/3; Kúria Kpkf.40731/2021/2. és Kúria Kpkf.40163/2020/2.

27 Az az utójáték, amelyben az egyebek mellett ezeket a precedensértékű határozatokat felvonultató felperesi jogegységi panaszt a Kúria – a saját gyakorlatával is szembe kerülve – egy nyilvánvalóan tarthatatlan formális érvvel visszautasította (Jpe.I.60.017/2025/5.), majd más fórumon külön elemzés tárgyát fogja képezni – szem előtt tartva az itt szabott terjedelmi korlátokat és a megütendő, a jelen alkalomhoz nem illő hangnemet.

címzettje lenne. Ez utóbbi azonban teljesen életszerűtlen, mivel nyilvánvaló, hogy az a személy nem fog közigazgatási pert indítani, akire nézve kedvező döntés született. A Kúria jogértelmezése szerinti helyzet jelenleg azt, az egyházakra nem elhanyagolható veszélyt is implikálja, hogy a közigazgatási szerv – akár tévedésből – egy tetszőleges harmadik személy adatait venné fel képviselőként a nyilvántartásba, ami ellen a nyilvántartásba-vételi eljárást kezdeményező személy nem élhetne jogorvoslati joggal, és kizárólag az eljárás eredményeképpen bejegyzett képviselő perindításra vonatkozó diszkrecionális döntési jogkörétől függene az, hogy a nyilvántartásban maradnak-e a külső személy adatai vagy sem. Ha a jogorvoslati jog ilyen groteszk eredményre vezető korlátozását a szükségfesség-arányosság alapjogi tesztjének elvégzése alapján egy másik, az adott esetben az alapjogkorlátozást legitimálni képes másik alapjog (vallásszabadság) feltétlen érvényesülési igénye elfogadhatóvá tehetné, akkor lenne persze értelme alapjogi tesztet lefolytatni. Esetünkben azonban nem ez a helyzet, mitöbb, az alapjog-korlátozás megvalósulásából kiindulni és emiatt alapjogi tesztet alkalmazni fogalmilag kizárt: A Kúria ugyanis szemmel láthatólag nem ismert fel egy olyan jogági összefüggést, amely a tárgyi jogvitában kizárja az alapjogi teszt általa alkalmazott módját. Ennek oka, hogy az ügy fenti ismertetése során már említetteknek megfelelően a miniszterelnökségi eljárásban egy a perindítási jog szempontjából meghatározó jelentőségű fordulat következett be: Az államtitkárság a sommásnak indult regiszter-típusú eljárásról az ellenérdekű és jogvitát generáló fél bevonásával egyidejűleg áttért az Ákr. szerinti teljes eljárásra (Ákr. 43. §). Ezzel az egyházügyi, addig tisztán nyilvántartási típusú eljárás egy olyan metamorfózison ment keresztül, amellyel annak lényege immár kontradiktóriussá vált, és többé nem korlátozódott az Ehtv. 16/A. § által eredetileg alapesetként tételezett, jogvitától mentes nyilvántartási funkcióra. Ebben az újradefiniált, kontradiktórius eljárásban az Ehtv. 16/A. § (3) bekezdését már nem lehetett és nem volt szabad alkalmazni, és így azon értelemszerűen az adott ügyben releváns alapjogi teszt Kúria általi elvégzése is fogalmilag kizárt volt. Az Ehtv. perindítási jogot az egyház képviselőjére telepítő szabálya, de az annak jogforrási otthont adó teljes 15.-17. §-ai egészen nyilvánvalóan nem a jogvitás teljes eljárásra lettek modellezve. Ezek a szabályok ugyanis a bevett egyházak nyilvántartásába bejegyzett adatok változására irányuló, kizárólag regisztratív eljárás szabályait fektetik le. A változásbejegyzési eljárások alapvető logikája, hogy azokban nincs ellenérdekű ügyfél, azaz azok nem kontradiktórius eljárások, esetükben fogalmilag fel sem merülhet egy jogvita eldöntésének szükségessége. Az Ehtv. a változásbejegyzési eljárások logikájára építve abból indul ki a 15.-17. §-aiban, hogy a bevett egyház képviseletére nem vitatottan jogosult személy nyújt be változásbejegyzési kérelmet, amelyben foglalt adatok átvezetéséről csupán a kérelemben foglaltak vizsgálata alapján lehet és kell dönteni. A változásbejegyzési eljárás

ebbéli természetéhez igazítva alakította ki a jogalkotó a nyilvántartó hatóság regisztratív döntésével szembeni jogorvoslati jogot a képviselőre telepítő 16/A. § (3) bekezdését is. Felperes (a korábban és akkor is még képviselőként bejegyzett elnök) ellenérdekű ügyfélként való eljárásba-lépésével azonban ez az eljárás jogvitás eljárássá alakult, amelynek tárgya ráadásul éppen a képviseleti jog lett. Az Ehtv. nyilvánvalóan nem a jogvitás eljárásra lett modellezve, ezért az Ehtv. 16/A. § (3) bekezdésének alkalmazása fel sem merülhet a jelen esetben, mivel az fogalmilag és rendszertani szempontból is teljesen idegen az alapmodellként szolgáló, jogvitamentes változásbejegyzési eljárástól. Az eljárást megszüntető végzéssel felállt helyzet ezért a közigazgatási per intézményének kiüresítéséhez és ezzel az Alaptörvény jogorvoslati alapjog-pozíciójának a sérelméhez vezet.

Ez a nemkívánatos helyzet az ügy dogmatikailag helyes elbírálásával elkerülhető lett volna: A Kúriának a nyilvánvalóan alkalmazhatatlan, és az egész eljárásban először a kúriai végzés indokolásában felmerült alapjogi teszt erőltetése helyett egyszerűen magáévá kellett volna tennie – nem először – az alsóbbfokú bíróság helyes jogi megítélését. Mint emlékezetes, a törvényszék minden további nélkül a Kp. 17. § a) pontjának általános, jogi érdekeltséget alapul vevő perindítási jogára alapozta a felperes legitimációját. Maga a kúriai gyakorlat is egyértelmű az általános perindítási jogosultság definiálása körében, miszerint a megelőző közigazgatási eljárásban ügyfélként részt vett személyek már e minőségükből fakadóan rendelkeznek perindítási jogosultsággal. Továbbá kifejezetten is megállapította a Kúria korábbi gyakorlatában, hogy egyrészt az Ákr. 10. § (1) bekezdésben meghatározott ügyfélfogalom és a Kp. 17. § a) pontjában meghatározott felperes-fogalom a lényegi elemek vonatkozásában nem különböznek, illetve, hogy a Kp. 17. § a) pontjában meghatározott felperes-fogalom tágabban határozza meg a potenciális felperesek körét azzal, hogy a megelőző eljárásban ügyfélként rész vett személyek is e körbe tartoznak.[28] És igen, esetünkben a törvényszék által a maga természetességével alkalmazott – bár ezen túl részletesen nem indokolt – általános perindítási jog szabályából kellett kiindulni, vagy még egyértelműbb megfogalmazással: ahhoz kellett visszatérni, éppen a speciális szabály (Ehtv. 16/A. §) fent bemutatott alkalmazhatatlansága miatt. Ezen mit sem változtat az a tény, hogy a közigazgatási eljárásban a jogvita mellett természetesen megmaradt a regiszter-típusú eljárási szegmens is. Abban a pillanatban azonban, amint az eljárás egy atipikus és éppen az Ákr. által lehetővé tett kontradiktórius irányt vesz (teljes eljárás), akkor a jogvitával érintett részében már nem lehet irányadó az ennyiben funkcionális hatályát elveszítő, mert a nem-kontradiktórius eljárásra alkotott ágazati szabályozásban foglalt – és csak abban a körben logikus és elfogadható – szűkítés. Az eljárás ilyen funkcionális átalakulása esetén az eljárási

28 Vö. Kúria Kfv.37125/2024/5. és Kúria Kfv.37025/2022/11. és BH 2022.10.275.

szabályozás visszatér az Ákr. teljes eljárási keretébe és a jogorvoslati (perindítási) jog is ennek alapján a főszabályhoz kell, hogy igazodjon.[29]

Kitekintés

A rabbinikus bírósági határozatok elismerésének elmaradása a közigazgatási eljárásban, majd pedig az ennek a deficitnek a felülvizsgálatára indult közigazgatási per Kúria általi megszüntetése az itt megbeszélt esetben azt eredményezte, hogy az egyik bevett egyház szervezeti jogvitájában a saját vallási bíróságának döntése egyelőre nem tud érvényre jutni. Mind a hatóság, mind pedig a közigazgatási perben eljárt bíróságok ezt a végeredményt végső soron az állam és az egyház elkülönült működésének elvével, az állami tartózkodási kötelezettséggel, mint az egyes alkalmazott eljárási részletszabályokat átható vezérelvvel indokolták. A Kúria magát a közigazgatás tényleges bírói kontrollját megakadályozó eljárás-megszüntető végzését is ugyanezen elvvel legitimálta, és erre alapozva a jogérvényesítést nagyon komolyan szűkítő rendszertani törést idézett elő a közigazgatási perbeli perindítási jog megítélésében. A jelen tanulmányban – a terjedelmi korlátok okán röviden – megjelenített érvek azonban abba az irányba mutatnak, hogy a vallásszabadság, ill. az állam/egyház elválasztásának tiszteletben tartása éppen a *beth din* döntések közigazgatási eljárásban történő elismerésével, ennek elmaradása esetén pedig a közigazgatási per érdemi lefolytatásával valósulhatott volna meg. Az egész magyar belső jog eszköztárában ugyanis éppen a közigazgatási per az egyetlen igazi megvalósítója a vallásszabadságnak és az állam/egyház elkülönült működése elvének akkor, ha a közigazgatási per célja és tárgya a vallástörvény vallási bíróságok által már eldöntött, de a közigazgatás által ignorált tartalmának érvényre juttatása. A tartalomról való döntés az itt tárgyalt esetben már megszületett a *beth din*-eljárásban. A közigazgatási eljárásban elmaradt ennek a belföldi elismerése. Ezt követően az elismerés kényszerítő logikával létező egyetlen megmaradó útja – amikor az állam közigazgatási eljárásban határozatot hoz szervezeti kérdésben – a közigazgatási per. E megjelenési formájában a közigazgatási per egybefonja, és egymást kölcsönösen kiegészítő és erősítő módon megjeleníti a jogorvoslathoz való jogot és

29 Vö. ehhez a magyar közigazgatási eljárásjog és perjog egyik meghatározó forrásának tekinthető, és sok más állam jogára is kisugárzó francia közigazgatási eljárásjog vezető autoritását: *Loïc Cadiet - Jacques Normand - Soraya Amrani Mekki*, Théorie général du procès. Paris, PUF, 2010. 297. o.: „[…] la procédure administrative n'ignore pas le contentieux subjectif … […] contentieux objectif et contentieux subjectif peuvent coexister au sein d'un même procès." Ha pedig ez a co-existence bekövetkezik, akkor a felperesi képesség (lényegében a mi perindítási jogunk) tartalmi tesztjei (l'intérêt pour agir, la qualité pour agir) is eltérőek lesznek. Ld. *Cadiet* et al, id mű 327-365. o.

a vallásszabadságot. Ezek az elemzett ügyben nem valamely alapjogi teszt útján egymás kioltására vagy relativizálására alkalmas alapjogok, hanem az egymásra utaltság állapotában vannak, együtt tudnak érvényesülni: Mint láttuk, csak a jogorvoslati jog tényleges érvényesülése garantálhatta volna a vallásszabadság ill. az elkülönült működés megvalósulását. A Kúria által az egyházügyi törvény jelen ügyre nyilvánvalóan – és fentebb kimutatottan – alkalmazhatatlan szabályára alapított, és az Alkotmánybíróság felhívása nélkül eszközölt alapjog-korlátozásnak különös súlyt kölcsönöz az a tény, hogy a határozat közvetlen befolyással bír egy bevett egyház sorsára, a közösség tagjainak vallásgyakorlására, tágabb összefüggésben az állam és az egyház elválasztására és az állam tartózkodással párosuló intézményvédelmi kötelezettségének teljesülésére, ami azt is előre vetíti, hogy az itt elemzett ügyről hallani lehet még a jövőben egyéb fórumok döntései kapcsán. Kívánom, hogy ezeket majd egy következő kerek évszám eljövetelekor a jubilánssal a tőle megszokott jogászi és intellektuális igényességgel szemlélhessük, vissza-visszagondolva a magyar alapjogi bíráskodás kezdetein és helyszínein megvalósult jogászi indulásainkra.